

ravimus. Videlicet α) cognitio iis epithetis non opponitur cognitioni acquisitae simpliciter; imo β) diserte vel aequipollenter indicatur, eam esse acquisitam ex praecognitione creaturarum; γ) opponitur vero cognitioni vel exultae per reflexas meditationes et scientificas demonstrationes, vel elevatae per revelationem; δ) collata tandem PP. doctrina de modo, quo humana ratio naturaliter cognitione Dei informatur, aliis in locis diserte proposita, opinio de concreata Dei notitia Patribus adscribi non potest, quin secum ipsis manifeste committantur. Huiusmodi ergo locutionibus alius sensus non subest, nisi quod Dei cognitio saltem confusa docetur sponte oboriri ex consideratione obvia ac communi omnibus, qui expeditum habent usum rationis, quam doctrinam iam in ipsis Scripturis indicari superius th. V. n. 3. demonstratum est.

CAPUT III.

DE SUPERNATURALI MANIFESTATIONE DEI EXISTENTIS

THESIS VIII.

De manifestatione in factis supernaturalibus, quatenus ex eis Deus ratione intelligibilis est.

« Praeter manifestationem Dei in operibus naturae alia est factis supernaturalibus comprehensa. Supernaturalium enim factorum complexus ut aspectabilis ordo historicus et novum quoddam universum, Dei existentiam et perfectiones multiplices splendidissime manifestat, quatenus imprimis ratio ipsa et factorum existentiam et eorundem cum existentia Dei Deique perfectionibus necessarium nexus certo assequitur. »

Quo effectus sunt perfectiores, eo manifestius, dummodo formaliter ut effectus cognoscantur, et existentiam suae causae et huius perfectiones demonstrant. Si ergo iam ex operibus naturae « ad hoc prolatis, ut à primordio Deus cognosceretur » (Tertull.), tam luculenter refulgent creatoris omnipotentis existentia et attributa; eo magis Deus infinite potens, sapiens, bonus et misericors radiis lucidissimis humanae menti sese offert ac sistit cognoscibilem in manifestatione superaddita, quae operibus constat ordinis

longe sublimioris hunc ipsum in finem editis, ut qui in priori Deum non agnoverunt, hac secunda percellantur. Hinc ss. Patres, quando manifestationem conferunt utramque, naturalem illam p[re]a[re] supernaturali tenuem adumbrationem de longinquu conspectam solent appellare. « Nemo negat, quia nemo ignorat, inquit Tertullianus de spectat. c. 2, quod ultro natura suggerit, Deum esse universitatis conditorem. » Continuo vero quae sit haec Dei manifestatio p[re]a altera supernaturali, declarat: non « penitus Deum norunt nisi naturali iure non etiam familiari, de longinquu non de proximo. » Et Clemens Alex. Strom. VI. p. 635: « quod Deum norunt non secundum perfectam cognitionem (ἐπιγνωσιν), sed secundum quandam circumfusione[m] (κατα περιφοραν) (1) Graecorum praestantissimi, Petrus docet in Praedicatione » (opere suppositio). Vide etiam Strom. V. p. 612. « Deum esse quandam vitam aeternam... sapientem; sapientes facientem nonnulli etiam huius saeculi philosophi viderunt. Veritatem fixam... ubi sunt omnes rationes rerum omnium creatarum, viderunt quidem sed de longinquō, viderunt sed in errore positi... Nam quia viderunt etiam ipsi, quantum ab homine videri potest, creatorem per creaturam, factorem per facturam, fabricatorem mundi per mundum, Paulus Apostolus testis est, cui utique debent credere Christiani » Aug. Serm. 141. n. 1.

Iam vero si supernaturalem ipsam manifestationem consideramus imprimis ut seriem quandam ex factis historicis et rebus mirandis constantem, sub hac ratione illa constituit universum quoddam, cuius existentia certitudine historicā maximā innotescit, et cuius nexus necessarium cum existentia causae ratio plane perspicit. Nec minus certo

(1) Ut cognitio duplex ex manifestatione naturali et supernaturali tamquam imperfectum cum perfecto, ita frequenter universa cognitio nostra per speculum in aenigmate et quae ex parte est, confertur cum visione in patria; tumque cognitio haec nostra non amplius dicitur ἐπιγνωσις sed secundum adumbrationem κατ' εἰκασίαν Nyss. c. Eun. XII. p. 327; ἐν μυχοῖς τῆς ἀληθείας ἴνδαλματι. μερικὴ τις φαντασία ἐκ τῶν εἰκασμάτων, Nazianz. or. 28. n. 13. 20. Confer 1. Cor. XIII. 12: ἀρτὶ γιγνωσκω ἐκ μερους, τοτε δὲ ἐπιγνωσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνωσθην.

ratio intelligit, hanc causam non posse esse nisi ens ab omnibus viribus aspectabilis huius mundi totaque eius collectione omnino diversum, infinite potens, bonum, sapiens, omniiscium, providum ac denique Deum, quem ipsa doctrina connexa cum factis supernaturalibus annuntiat, et ad quem in suis infinitis perfectionibus cognitioni humanae manifestandum illa facta intestinum ordinem habent. Ut nexus hic necessarius existentiae effectuum, qui manifestationem constituunt, cum existentia causae sese manifestantis ratione intelligatur, sufficit vel obvia effectum consideratio, quatenus mere historice innotescunt.

1° Conferatur status et conditio societatis christianaem iam constitutae saeculo e. g. IV. et deinceps cum conditione societatis humanae moraliter eiusdem, ut se habuit in praeteritis generationibus (Act. XIV. 16.). Ex hac comparatione instituta evidens erit, factam esse conversionem ingentem, mutationem universalem primum quidem in principiis et ideis religiosis, in cultu et moribus; inde vero mutationem eandem pervasisse instituta omnia privata et publica, totam denique cogitandi, sentiendi agendique rationem. Videmus universam societatem summo odio prosequi et contemptu, quidquid paulo ante coluerat velut gloriae et felicitatis publicae palladium; rudes aequa ac doctos principiis institutos sublimissimis, quibus si quid affine philosophorum aliquis « caeca felicitate » aliquando opinatus fuerat, divinus dicebatur; virtutes, quarum antea ne nomina quidem innotuerant, in summo pretio habitas ab omnibus, numquam audita fortitudine exercitas a plurimis.

Rerum haec conversio causam postulat proportionatam. Atqui a) haec causa nulla est in ipsis elementis societatis antecedentis; tota enim ratio vitae et societatis gentilis et ratio nova vitae ac societatis christiana ita opponuntur, ut omnino manifestum sit, ab eius sola potestate, cui ipsae animae mentesque omnium hominum subduntur, quique vires addere potest natura superiores hanc conversionem repetendam esse (1). b) Constat a posteriori et ex historia,

(1) Non infreuentur vetustissimi Patres ex nova ac prius inaudita vitae ratione, scientia et virtute Christianorum demonstrant, religionem

conatus omnes a societate gentili per tria saecula incredibili pertinacia et crudelitate exhibitos fuisse ad impedendum effectum; media vero ad eum producendum, si humana spectentur et in se, huiusmodi erant, ut potius ad eum impossibilem reddendum excogitata viderentur. Ex parte altera c) constans et latissime patens series miraculorum, prophetiarum quae adimplentur, supernarum collustrationum et confortationum animorum, quae mirandis in effectibus apparent, demonstrat eum auctorem, cui totum universum corporeum et spiritale subiectum est. Ergo universim christiana oeconomia tota iis nititur principiis, iis continetur mediis, iis fulget internis externe sese manifestantibus donis et charismatum perfectionibus, ut non possit non esse opus illius, qui sit infinite bonus, sapiens, omnipotens, creator et sanctificator, quem religio christiana ipsa suum auctorem profitetur. Sese exhibit ergo christiana oeconomia ut supernaturem creationem Dei (1), et ipsa suâ existentiâ est ac intelligitur supernaturalis manifestatio Dei. Quemadmodum vero prima christianaee societatis institutio Deum exhibit ut causam suam creatricem, ita eiusdem conservatio est continua manifestatio Dei supernaturali virtute eandem conservantis, protegentis, nutrientis.

2° Historia christiana intime necitur cum historia populi electi V. T. ut perfectio cum sua inchoatione. Hanc si consideremus, evidenter appetit totius nationis Iudaicae vita religiosa et politica per bis mille annos omnino diversa a religione, vita et moribus omnium gentium. Tota autem haec ratio diversa integrae nationis, quae inter omnes vi-

christianam esse opus Dei ipsius. Sic auctor ep. ad Diognetum admirabilem descriptionem vitae Christianorum et modi, quo religio medias inter persecutiones propagata est, concludit hac illatione: « ista non videtur hominis opera, haec virtus est Dei, hae adventus eius sunt demonstrationes » n. 7.

(1) « Si qua in Christo nova creatura (ώστε εἰ τις ἐν χριστῷ, καὶ νη
χριστούς), vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova. Omnia autem ex Deo » 2. Cor. V. 17. « Non ex operibus, ut ne quis glorietur. *Ipsius* enim sumus factura creati in Christo Iesu in operibus bonis... quia eratis illo in tempore sine Christo.... et sine Deo (ἀθεοί) in hoc mundo » Eph. II. 8-16. cf. Gal. VI. 15.

cissitudines eundem semper servat characterem, complexa est cum factis supernaturalibus, cum prophetiis editis ac adimpletis, cum theophaniis non solum per intervalla sed per plura saecula serie continua, et inde a magna appari-
tione in Sinai etiam permanenter in conspectu totius nationis exhibitis (1). Porro complexus hic supernaturalium factorum non solum velut per accidens adiungitur, sed constituit fundamentum et elementum esseentiale totius historiae religiosae et politicae, ita ut haec sine illis nec intelligi nec explicari possit. Atqui omnia haec facta, prophetiae, apparitiones, historia tota evidenter eo unice diriguntur, ut Deus populo suo Dominus omnipotens, sapiens, providus, bonus et iustus sese manifestet. Tota ergo historia V. T. non est nisi continua Dei divinorumque attributorum manifestatio.

3º Manifestationes omnes antecedentes tamquam praeparatio omnesque subsequentes tamquam effectus et continuatio ad unam magnam collimant manifestationem, quae est in Deo ipso incarnato: « magnum pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, praedicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria » (1. Tim. III. 16; Tit. III. 4.). Unde Ioannes ubi enarrat mysterium, quo Deus in assumpta natura humana factus est visibilis, exclamat: « vidimus gloriam eius, gloriam quasi (ώς utpote) unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis. » Licet enim illum ipsum qui visibilis apparuit, verum Deum esse, discendum erat doctrina et credendum auctoritati, de qua nunc non agimus; attamen Christus spectatus in tota sua vita mirabilis cum omnibus portentis, quae sua virtute patravit, simuli-
que spectatus in connexione cum tota historia Testamenti

(1) De theophaniis legi potest s. Augustinus de Trinit. l. II. c. 10-18, ubi saepius manifestationem Dei in illis confert cum manifestatione in operibus creationis e. g. cc. 15. 18. « Per subiectam creaturam, ut saepe diximus, exhibentur haec omnia visibilia et sensibilia (apparitiones sensibles) ad significandum invisibilem et intelligibilem Deum.... quamvis invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur. »

antecedentis, quae erat ad ipsum praeparatio ut ad complementum, et in connexione cum tota historia christiana subsequente, quae ab ipso pendet ut a causa et principio, et quae utraque est ad ipsum ut ad finem, non potest non intelligi fastigium manifestationis Dei. Quaerit Cyrillus Alex. (in Io. Opp. T. IV. p. 77.), unde fuerint ista prophetarum suspiria, « emitte lucem tuam, » cum lux iam esset in mundo. Interrogationi respondet: « qui pridem cogitatione apprehendi poterat, is iam ipsis etiam corporis oculis visus compactiorem, ut ita loquar, cognitionis Dei sensum ingressit miraculis et magnificis operibus cognitus » (1).

Quemadmodum igitur universum hoc aspectabile a Partibus merito dicitur praecönium, proclamatio, doctrina de Deo (vide supra), quia Deum humanae rationi manifestat; ita multo etiam magis universum supernaturale, cuius supra linea descriptissimum, solum adhuc spectatum obiective ut complexus factorum, praescindendo a formalis revelatione cui fides respondet, dici debet obiectiva Dei doctrina de se ipso. « Sicut enim humana consuetudo verbis, ait praecolare Augustinus (ep. 102. al. 49. ad Deogratias quaest. 6.), ita divina potentia etiam factis loquitur; et sicut humano sermoni verba nova vel minus usitata moderate et decenter aspersa splendorem addunt, ita in factis mirabilibus aliiquid significantibus quodammodo luculentior est divina eloquentia. » Scilicet non solum verbis, sed praeter verba, et una cum verbis « contestatur Deus signis et portentis et variis virtutibus et Spiritus Sancti distributionibus » Heb. II. 4.

(1) Ο παλαιοι νοησι καταληπτος και αυτοις ηδη τοις του σωματος όρωμενος άσθαλμοις παχυτεραν, ινα ούτως είπω, της θεογνωσιας ήμιν ἐνετιθει την αισθησιν δια θαυματων και μεγαλουργιας ἐπιγνωσκομενος.